

—≡ Ս Ի Ո Ն ≡—

Լ.Ե. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1961

◀ Դեկտեմբեր ▶

Թիւ 12

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՃԱՐԷՆ ՆԵՐՍ ՍՍՍԱՆ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գ.

«Երանի ազգի, որոյ Տէր Աստուած Յակոբայ օգնական է նմա»:

Նախորդ երկու Խմբագրականներով ըսինք անհրաժեշտը Ս. Յարութեան Տաճարի պատմական կարևորութեան և համաքրիստոնէական սրբազան յիշատակարան մը ըլլալու հանգամանքին շուրջ, մեծ կարևորութեամբ շեշտելով Հայոց դարաւոր իրաւունքը և մէկ-երրորդի այդ սեփականութիւնը կարենալ արժևորելու մեր հնչիւն պարտաւորութիւնը, որ քառորդ միլիոն Սթերլինի կը հաւասարի: «Երանի ազգի, որոյ Տէր Աստուած Յակոբայ օգնական է նմա»:

Ծանր պիտի ըլլար դժբախտութիւնը եթէ մեր մէջ գտնուէին հայեր, որոնք չուզէին ընդունիլ և գնահատել Սաղմոսին այս խօսքը: Իր ազգային նուիրականութիւնները ուրացող մարդը, կ'ըսէ քրիստոնեայ մեծ մատենագիր մը, իր նախնեաց յիշատակներուն հանդէպ խանդալատիլ չզիտցող, անոնց գերեզմանները կոխտոտող սիրտ մըն է, որուն մէջ խեղդուած են հոգիին ամէնէն ազնուական հրայրքները:

Ամբողջ ազգին հոգևոր կեանքին և Ս. Յակոբեանց այս Մայրաժանքին մէջ, Սաղմոսին այս խօսքը դարերէ ի վեր այդ իմաստով է արձագանգած, ու այսօր, մեր ժողովուրդին այժմու դրութեան մէջ, այս մտածումն ու սկզբունքն է որ պէտք է առաջնորդէ բոլորս:

Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց այս Աթոռը, իբրև նուիրական մէկ ճիւղը Հայց. Եկեղեցւոյ և առաջին պատուանդանը մեր Տիրոջ հոգևոր իշխանութեան, սրբազան այս քաղաքին մէջ, դարերով իրեն քաշած է հոգիները ջերմեռանդ հաւատացեալներու: Արիւնով ու արցունքով ուռած ու փրփրած դարերու ընթացքին, Հայ Եկեղեցւոյ Սաղիմական այս Աթոռը ֆնացած է հաստատուն և անսասան, շնորհիւ Հայ Եկեղեցւոյ տիրանուէր և ուխտապահ զաւակներուն, որոնք իբրև պահակներ Աթոռը շրջապատող Սուրբ Տեղեաց և անոնց մէջ մեր

ունեցած ազգային իրաւանց, ըրեր են իրենց լաւագոյնը, միշտ վառ պահելով հոգիներու աշտանակին վրայ Աստուծոյ պաշտամունքին լոյսը:

Ահա թէ ինչու Հայ ժողովուրդին սիրտը զիտցած է բաբախել այս նուիրական Աթոռին համար երբ վտանգի տակ է եղած ան: Զոհաբերութեան այս ոգին գերազոյն առաքինութիւնն է եղած երջանկայիշատակ մեր նախնեաց, և այդ գերազոյն ու ազնուագոյն առաքինութեան շնորհիւ է որ մենք կրցած ենք ապրիլ մեր դարերը: Թեթեւեղ է մեր բոլոր եկեղեցիներու և ազգային ու կրթական հաստատութիւններու յիշատակարանները, և դուք պիտի տեսնէք թէ անոնք ըլլորը գոյաւորուած են հայ հոգիներէն բխած առատածեռն և իշխանական նուէրներով և շերմեռանդ այրիներու լումաներով: Յետոյ, մեր ժողովուրդին համար եկեղեցի շինողէն ու պայծառացնողէն աւելի առաքինի և մեծանձն անձնաւորութիւն չկայ: «Ողորմեա եկեղեցի շինողաց, երախտաւորաց, պողատուից, սպասաւորաց և այնոցիկ՝ որք ընդ հովանեաւ սրբոյ տաճարիս են հանգուցեալք»: Ասիկա ձայնն է մեր պատմութեան և քրիստոնեայ սերունդներու, աղօթքի մը նուիրականութեամբ տեղ գտած մեր աղօթամատեանէն ներս:

Եթէ ամէն շէնք որ կը բարձրանայ մարդկային կարիքներու համար բարիք է և ապահովութիւն կեանքի, եկեղեցին ամենն է Աստուծոյ, տաղաւարը հայ հոգիին և կուտանը մեր գոյութեան: Եկեղեցի շինել և կամ անոր գոյութիւնը երկարաձգել կը նշանակէ օժանդակ հանդիսանալ Հայ Եկեղեցւոյ զապափարին և ծառայել անոր փրկարար սկզբունքներուն: Ո՞ր չայլ որ փոքր ի շատէ ծանօթ է իր տոհմային պատմութեան և ունի իրիզ, պիտի չընդունէր թէ, իբրև համայնք, իբրև ժողովուրդ և իբրև ազգ, դարերէ ի վեր մեր գոյութիւնը բովանդակապէս կը պարտինք մեր եկեղեցւոյ: Եւ ասիկա անոր համար՝ վասնզի Աւետարանը մագաղաթ և հայ գիր ըլլալէ առաջ, հայ սիրտ է մեր կուրծքերուն տակ, մեր տաճարները մարմարեայ շէնք ըլլալէ առաջ, մեր նահատակներու մարմինները ամփոփող քարէ կալուածներ են, բայց մեր երբոր ալքերէն: Առանց Հայ Եկեղեցւոյ չեմ գգայնութեան մենք հօգի թէ հայ ենք: Մահաւանդ այսօր, մեր օտարութիւններուն մէջ, ինչ որ հայեցի է և համ ու իմաստ ունի, կու գայ մեր եկեղեցիէն:

Հասարակ տեղիքի մը շափ սովորական դարձած աստիճան մը եկած է մեր մէջ ըսել՝ թէ մեր դրամատէրները շատ յաճախ ժլատ եղած են իրենց ազդին կարիքներուն նկատմամբ: Միւս կողմէ սակայն իրողութիւնն է թէ ինչ որ մենք ունեցած ենք անցեալի մէջ և ունինք այսօր, իբրև ազգային կայք և հարստութիւն, արդիւնքներ են անոնց՝ որոնք զիտցած են միշտ յարգարել մեր իմացական և հոգեկան անդաստանները, իշխանական նուիրատուութիւններով:

Եթէ նկատի ունենանք մեր այս վերջի հարկւրամեակը միայն, Գեորգեան, Ներսէսեան, Լազարեան, Սանասարեան, Կիւլալէկեան, Մելիքեան, Նոյալեան, Նուպարեան, Տիարալէփրեան անուններով ծանօթ փառաւոր յիշատակարանները, մասնանշած կ'ըլլանք այս իրողութիւնը: Այրիներու լումաներու շնորհիւ անտարակոյս թէ վառ կը մնան մեր եկեղեցիներու կանթեղները, ժողովուրդի մը զոհողութեան ճիգին և ոգիին թթմորն է ան: Սակայն ազգային մեր մեծ հաստատութիւնները մեծաւ մասամբ գոյութեան եկած են շնորհիւ

մեր ունևոր դասակարգի իշխանական նուէրներուն, որոնք բարիքին իմաստութիւնն ու ողջմտութիւնը դիտացած են ունենալ այս կերպով: Ազնիւ գործ է անշուշտ խղճալ աղքատին և աղէտեալին, սակայն կանգնել յաւերժական յիշատակաւրան մը ի փառս Աստուծոյ և ի վայելուծմն դալիք սերունդներու, ուրիշ փառք է և իր մէջ ունի բարիքին ոչ միայն իմաստութիւնը, այլ նաև իմաստասիրութիւնը, եթէ կ'ուզէք:

Կենդանական աշխարհի մէջ, վերաւորուող կենդանին կը լզէ իր վէրքը, զայն բուժելու համար, և կամ զօրաշարժի ենթարկելով իր բոլոր դիմադրական ոյժերը կը ջանայ վտանգէ գերծ պահել իր մարմնին վրայ պատճառուած վէրքը: Նոյն է պարագան ազգային և ընկերային կեանքին մէջ. առանց վերոյիշեալ սկզբունքին չեն դիմակալուիր վտանգները և չեն բուժուիր վէրքերը: Յաւերժ օրհնութիւն յիշատակին անոնց՝ որոնք դարբերով այնքան իմաստութեամբ և կորովով տնօրինած ու ըրած են ամէն ինչ՝ որպէսզի այս Հաստատութիւնն ու Աթոռը կարենան դիմել միշտ դէպի աւելի լաւագոյնը:

«Եթէ մոռացայց զքեզ, Երուսաղէմ...» ըսած է Սաղմոսեգուն, և դարերէ ի վեր նոյն զգացումով նայեր են բազմաթիւ ազգեր և սերունդներ այս սրբազան քաղաքին: Հայութեան զգացումը Հայ Երուսաղէմի նկատմամբ եղած է աւելի քան սրտազրաւ: Մեր նախնիք քսան դարեր քրիստոնէական խորունկ զգացումով նայեր են Սիոնի այս բարձունքին, ուր իր հաւատքին և արեան զինը եղող սըրուքիւններ դարբերով մնացեր են կանգուն ու յաւերժաթիւ: Մենք վստահ ենք որ հայուն փորձուած ու տուուեն եկեղեցասիրութիւնը թոյլ պիտի չտայ որ վտանգի ենթարկուին սերունդներու արեան զինը հանդիսացող ազգային մեր իրաւունքները Սուրբ Տեղեաց մէջ: Իր նախնեաց շաւիղէն խոտորիլը այլասերիլ է, այսինքն Վորմնցնել է հոգիին հարազատութիւնը, և ենթարկուիլ այնպիսի վիճակի մը, ուր ոչ միայն կ'աղօտանայ ազգային ինքնութեան զգացումը, այլ նաև կ'աղճատի կրօնական խղճատանքը, ամէնէն ազնիւ ձգտումը հոգիին: Բայց մենք կը հաւատանք թէ հոգին ողջ է Հայ ժողովուրդին, երբ կանգուն ու հաստատուն է Հայ Եկեղեցին. վասնզի Հայ Եկեղեցին այն գերագոյն բարձրաբերդն է որուն մէջ կը բնակի իսկապէս ու սրբագոյն բաժինը Հայ ժողովուրդի հոգիին:

Երուսաղէմը, Ս. Յակոբը, և Տնօրինական վայրերը մեր Տիրոջ, ոչ միայն սրբազան աւանդներ, այլ նաև աւանդութիւններ են, իսկ Սրբոց Յակոբեանց զինուորերեալ Միաբանութիւնը՝ այդ աւանդութեանց հաւատարիմ պահապանը: Ժողովուրդներու համար չկայ աւելի մեծ ոյժ, զիրենք վեր բռնող, ապագան դիմադրաւելու գիրենք կարող դարձնող, քան դէպի իրենց մեծ աւանդութիւնները հաւատարմութեան ոգին: Սկեպտիկ միտքերու համար աւանդութեանց հաւատարմութիւնը մակերեսային ու թեթիւ կրնայ հնչել, բայց անոնց համար որ զիտեն աւելի խոր տեսնել և զգալ՝ տարբեր է իրողութիւնը:

Աւանդութիւնը ազգային ու եկեղեցական այս ժառանգութեան, կրօնական կեցութեան, խոր ու տաք, այն հողերուն վրայ ուր Աստուածորդին իր երկրաւոր առաքելութեան սերմերը ցանց և տարիները ապրեցաւ: Հոն՝ ուր դարբեր դարբերով Հայաստան աշխարհի բոլոր հուններէն մեր ժողովուրդի կրօնական ուխ-

տաւորութեան ալիքներ են եկեր, և ծովու ալիքներուն պէս, իրենց շերմեանդ համբոյններով անգամ մը ևս սրբեր ու մաքրեր են քարերը այս Հաստատութեան, զնելով իրենց հոգիին պատկերը այդ քարերուն խորը և նուիրաբերման զանաւորը անոր ծոցին մէջ:

Աւանդութիւնը այս Հաստատութեան, անկուն քաջութեան այն ոգին, որով ան տէր է կանգնել և անթիւ պայքարներու մէջ պաշտպաններ նուիրական այն իրաւունքները՝ զորս մեր ժողովուրդի հաւատքի մեծութիւնը իրեն համար ստացեր է քրիստոնէական այս տիեզերական կրօնաստանին մէջ, աշխարհի հզօրագոյն եկեղեցիներուն հետ նոյն առաջին գիծին վրայ:

Աւանդութիւնը այս Հաստատութեան, մեր ժողովուրդի իմացական ու հոգեւոր լուսաւորութեան զործը, վկայ՝ հայ ձեռագիրներու անգին հաւաքածոն, հոյաշէն Մատենադարանը, Տպարանը, Ժառանգաւորացն ու Ընծայարանը: Ուրեքն ո՛չ թէ լճացած ու մեռած բաներ կամ փռւած պայքարներու աղմուկներ՝ այլ գերազանցապէս կենդանի ու կենդանարար ոգեկան ոյժեր են որ կը կազմեն ճշմարիտ աւանդութիւնը Հայ Սիոնի այս բարձունքին վրայ, ու զանոնք պահելը ինքնին՝ մեր եկեղեցիի և ժողովուրդի ոգեկան գերագոյն գործը գործել կը նշանակէ:

Այս զիտակցութեամբ և հաւատքով երրորդ անգամ ըլլալով կը բարձրացնենք մեր ձայնը և կոչ կ'ընենք հայու խիղճին, որ շրջապատեն մեր ճիգերն ու զոհողութիւնները և պարիսպ կանգնեն սրբազան այս աւանդին:

Այսօր, խնդրոյ առարկայ Ս. Յարութեան Տաճարն է, որուն մէջ մեր նախնիները զիրքը կրնայ բացատրուիլ միայն մեր նախնեաց հաւատքին գորութեամբ, տոկոսութեամբ և զոհողութիւններով:

Երանի՛ մեր Ազգին, որովհետև Յակոբ Աստուածն է մեզի օգնական:

Երանի՛ պիտի ըսենք դարձեալ մեր ժողովուրդին, երբ զիտակցինք մեր հաւատքին թելադրած պարտաւորութիւններուն, երբ մասնաւանդ Աստուած օգնած է մեզի և նախանձելի կարեւորութիւններով օժտած մեր ճիգերը:

Ամէն կարելի միջոցներով, պաշտօնական և անձնական շիմուքներով, անհատական և հրապարակային կոչերով, մենք զրինք հարցը պատկան մարմիններու, կազմակերպութիւններու և անհատներու զնահատանքին առջև:

Եանօթ են մեր նւթական միջոցներն ու դժուարութիւնները, ծանօթ նաև՝ զոհողութիւններու, և տոկոսութեան չափը որ եղած է Ս. Յակոբեանց զինուորեալ Միաբանութեան, ինչպէս նաև իր առաքինութիւնն ու առաքելութիւնը դարբնու ընդմէջէն:

Արդար է մեր ակնկալութիւնը և կ'ուզենք որ արդար ըլլայ նաև արդիւնքը այդ ակնկալութեան: Երանի՛ ազգի, որոյ Տէր Աստուած Յակոբայ օգնական է նմա:

Յաջորդ Խմբագրականով պիտի մասնաւորենք այս սրբազան Ժառանգութեան նախնախնամական զիրքն ու դերը այսօրուան մեր կեանքին մէջ և կարեւորութիւնը զոր ան ունի Սփիւռքի հայութեան համար: